

บทความพิเศษ

พัฒนาการแผนงานโครงการเครือข่ายพยาบาล เพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย

สุปาณี เสนาดีสัย *

Senadisai, S.

Development of the Nurses Network Project on Tobacco Control of Thailand.

Thai Journal of Nursing, 63(1), 1-5, 2014.

Key Words: Nurses Network, Tobacco Control, Thailand.

เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ (2557) ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทพยาบาลในฐานะบุคลากรด้านสุขภาพที่มีศักยภาพสูงในการควบคุมการบริโภคยาสูบ จากการเป็นบุคลากรต้นแบบของการไม่สูบบุหรี่ มีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน พยาบาลเป็นบุคลากรด้านสุขภาพที่มีจำนวนมากที่สุดในทีมสุขภาพที่ให้เวลามากที่สุดในการบริการสุขภาพแก่ผู้รับบริการทั้งในโรงพยาบาลและในชุมชน การพัฒนาแผนงานโครงการเพื่อสังคมไทยปลอดควันบุหรี่โดยพยาบาล เป็นพันธกิจหลักของเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายพยาบาลฯ ดำเนินงานโดยสนับสนุนด้านวิชาการ ทูสนับสนุน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานโครงการสู่สาธารณะ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2548 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนงบประมาณดำเนินการ และได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้พยาบาลปฏิบัติตามจรรยาบรรณปฏิบัติสำหรับบุคลากรด้านสาธารณสุขกับการควบคุมยาสูบมาอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินกิจกรรมในการควบคุมยาสูบในบทบาทของพยาบาล ทั้งในด้านการป้องกันผู้สูบบุหรี่รายใหม่ การให้บริการช่วยเหลือเลิกบุหรี่ การป้องกันผู้สัมผัสควันบุหรี่มือสอง ทั้งในโรงพยาบาล ในสถานประกอบการ ในชุมชน และในทัศนสถาน ตลอดจนดำเนินการส่งเสริมให้บรรจุเนื้อหาเรื่องการควบคุมยาสูบในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในสถาบันการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย ที่ได้รับการรับรองจากสภาการพยาบาล มีงานวิจัยและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมยาสูบโดยพยาบาลที่ได้เผยแพร่จำนวนมาก สนับสนุนให้นักศึกษาทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการควบคุมยาสูบอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีตามวัตถุประสงค์ บรรลุตัวชี้วัดในการดำเนินงาน ได้ผลักดันให้งานด้านการควบคุมยาสูบบูรณาการเข้าสู่งานประจำ รวมถึงการขยายภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดการประสานพลังร่วมแรงกันสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

การควบคุมการบริโภคยาสูบ การป้องกันนักสูบหน้าใหม่ และการรณรงค์สิ่งแวดล้อมปลอดควันบุหรี่ตามนโยบายของประเทศ จะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเกิดความยั่งยืนได้นั้น บทบาทพยาบาลจะต้องสอดคล้องกับ

*รองศาสตราจารย์ ประธานเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

แผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ ตลอดจนร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิดในทุกภาคส่วนทั้งฝ่ายการจัดการศึกษาและฝ่ายปฏิบัติการพยาบาล เพื่อบรรลุเป้าหมายในการลดอัตราและปริมาณการสูบบุหรี่ ลดอัตราการสัมผัสควันบุหรี่มือสอง และเพิ่มพื้นที่ปลอดบุหรี่ในสังคมไทย เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย จึงดำเนินการด้านการเสริมสร้างศักยภาพพยาบาล ซึ่งเป็นบุคลากรวิชาชีพที่มีจำนวนมากที่สุดในระบบสุขภาพ ให้มีความรู้และตระหนักจนถึงระดับให้ความสำคัญและแสดงบทบาทความรับผิดชอบตามบทบาทพยาบาลวิชาชีพในด้านการควบคุมยาสูบ และมีบทบาทร่วมในการผลักดันการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ ดังนั้นจึงได้พัฒนาแผนงานเครือข่ายพยาบาลขับเคลื่อนการควบคุมยาสูบ เพื่อให้พยาบาลดำเนินงานด้านการควบคุมยาสูบได้สอดคล้อง เกิดความต่อเนื่อง และสามารถลดจำนวนผู้สูบบุหรี่ได้ ตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ ในปัจจุบัน

พัฒนาการแผนงานโครงการเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2556 นั้น เริ่มจากการดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้ป่วยในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ ในคลินิกบำบัดผู้ติดยาเสพติด และเริ่มขยายโครงการไปถึงระดับโรงพยาบาลชุมชน และหน่วยบริการปฐมภูมิในชุมชน โดยดำเนินงานทั้งในกลุ่มผู้ป่วยที่พักรักษาในโรงพยาบาล ผู้ป่วยนอก ญาติ/ครอบครัวผู้ป่วยและหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลทุกระดับ ถึงปี พ.ศ. 2551 เครือข่ายพยาบาลร่วมกับกรมราชทัณฑ์ได้เริ่มโครงการช่วยเหลือและจัดสิ่งแวดล้อมปลอดควันบุหรี่ให้แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้ต้องขัง ผู้ช่วยเหลือผู้ป่วยในโรงพยาบาลราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถลดและเลิกบุหรี่ได้สำเร็จ และดำเนินงานต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ เครือข่ายพยาบาลยังสนับสนุนการเขียนตำรา “บุหรี่และสุขภาพ” ซึ่งได้ปรับปรุงครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2556 เพื่อใช้ในการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาล รวมถึงผลักดันให้มีข้อสอบที่มีเนื้อหาด้านการควบคุมยาสูบในการสอบขึ้นทะเบียนประกอบวิชาชีพการพยาบาลชั้นหนึ่ง และชั้นสองของสภาการพยาบาล อีกด้วย

สำหรับแผนงานเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2557-2559 ได้กำหนดกลยุทธ์การดำเนินการไว้ 8 กลยุทธ์ ได้แก่

1. พัฒนารูปแบบการพยาบาลในการควบคุมยาสูบในการปฏิบัติการพยาบาลให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ
2. พัฒนาระบบการใช้แนวปฏิบัติทางการพยาบาลเพื่อส่งเสริมการเลิกสูบบุหรี่
3. พัฒนาสมรรถนะการช่วยเหลือผู้ป่วยสำหรับพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
4. พัฒนาการจัดการเรียนการสอนด้านการควบคุมยาสูบในสถาบันการศึกษาพยาบาล
5. ขยายแกนนำนักศึกษาพยาบาลและพัฒนาความเข้มแข็งในการควบคุมยาสูบของชมรมนักศึกษาพยาบาลสร้างสังคมไทยปลอดบุหรี่ รวมทั้งค้นหารูปแบบการดำเนินการของชมรมที่มีผลงานดีเด่นเพื่อให้เกิดการดำเนินการควบคุมยาสูบอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องและยั่งยืน
6. สนับสนุน ส่งเสริมและผลักดันให้เกิดพยาบาลต้นแบบในการดำเนินงานด้านการควบคุมยาสูบ
7. พัฒนาองค์ความรู้ด้านการควบคุมยาสูบโดยพยาบาลสำหรับพยาบาล และเพื่อให้พยาบาลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบริบทในการให้บริการ
8. พัฒนาพื้นที่ปลอดบุหรี่ในพื้นที่ที่มีอัตราการสูบบุหรี่สูง อาทิ ในชุมชน และทันตสถาน ให้มีสภาพปลอดบุหรี่

ทั้งนี้ ได้กำหนดแผนงานเพื่อตอบสนองกลยุทธ์การดำเนินงาน จำนวน 4 แผนงานหลัก และโครงการภายใต้แผนงานหลัก ได้แก่

แผนงานที่ 1 การป้องกันมิให้เกิดผู้บริโภคนยาสูบรายใหม่

โครงการสร้างความเข้มแข็งของชมรมนักศึกษาพยาบาลเพื่อสังคมไทยปลอดบุหรี่ มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งของ “ชมรมนักศึกษาพยาบาล สร้างสังคมไทยปลอดบุหรี่” ของแต่ละสถาบันการศึกษาพยาบาล โดยสนับสนุนแกนนำนักศึกษาพยาบาลในสถาบันการศึกษาพยาบาลทั่วประเทศ ให้จัดกิจกรรมรณรงค์ด้านการควบคุมยาสูบและสร้างสังคมปลอดบุหรี่อย่างยั่งยืน เพื่อดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ พ.ศ. 2553- 2557 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การป้องกันมิให้เกิดผู้บริโภคนยาสูบรายใหม่ มียุทธวิธีการให้ความรู้แก่เยาวชนและครูและส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการรณรงค์ต่อต้านการบริโภคนยาสูบ ได้แก่ ครูและนักเรียนหรือเยาวชน รณรงค์และสร้างเครือข่ายทางสังคมเพื่อป้องกันการเริ่มสูบบุหรี่ในเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการให้โรงเรียนปลอดบุหรี่ สนับสนุนเยาวชนที่มีศักยภาพให้เป็นผู้นำในการควบคุมยาสูบ รวมทั้งค้นหารูปแบบของชมรมที่มีผลงานดีเด่นเพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินงานของนักศึกษาพยาบาลรุ่นใหม่ ที่มุ่งให้เยาวชนตระหนักถึงพิษภัยของบุหรี่และร่วมกันสร้างสังคมให้ปลอดจากควันบุหรี่อย่างยั่งยืน

แผนงานที่ 2 การส่งเสริมให้ผู้บริโภคลดและเลิกใช้ยาสูบ

โครงการที่ 2.1 การพัฒนาสมรรถนะการช่วยเลิกบุหรี่สำหรับพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยเรื้อรังให้มีสมรรถนะช่วยเลิกบุหรี่เพิ่มขึ้น เนื่องจากบุหรี่เป็นปัจจัยที่สำคัญของการเกิดหลอดเลือดแดงตีบแข็ง (Atherosclerosis) ซึ่งก่อให้เกิดโรคเรื้อรังเกือบทุกโรค เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหลอดเลือดแดงส่วนปลายตีบตันโดยเฉพาะผู้ป่วยเบาหวานมีโอกาสเกิดหลอดเลือดแดงตีบตันจากพยาธิสภาพของโรคเบาหวาน ถ้าผู้ป่วยเบาหวานสูบบุหรี่ จะทำให้หลอดเลือดแดงตีบตันเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหลอดเลือดแดงที่ไปเลี้ยงที่ขา นำไปสู่การถูกตัดขา ดังนั้นผู้ป่วยโรคเรื้อรังดังกล่าวต้องได้รับการช่วยให้เลิกบุหรี่ทุกคน พยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังจึงต้องมีสมรรถนะในการช่วยผู้ป่วยโรคเรื้อรังเลิกบุหรี่ แต่พบว่าพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังส่วนใหญ่มีความสามารถจำกัดในการให้คำแนะนำผู้ป่วยเพื่อให้เลิกบุหรี่ได้ เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย จึงจัดโครงการพัฒนาสมรรถนะการช่วยเลิกบุหรี่สำหรับพยาบาลผู้ดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติด้านการส่งเสริมให้ผู้บริโภคลดและเลิกใช้ยาสูบ

โครงการที่ 2.2 การพัฒนาระบบการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อส่งเสริมการเลิกเสพยาสูบ เป้าหมายเพื่อให้พยาบาลใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อส่งเสริมการเลิกเสพยาสูบในงานประจำอย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้พยาบาลปฏิบัติการพยาบาลในการช่วยผู้ป่วยให้เลิกเสพยาสูบได้ง่าย สะดวก และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

โครงการที่ 2.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งการจัดการเรียนการสอนการควบคุมการบริโภคนยาสูบเข้าสู่หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรการควบคุมการบริโภคนยาสูบที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญให้เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาพยาบาลอย่างเป็นระบบโดยไม่จำเป็นต้องเพิ่มหน่วยกิตในหลักสูตรและจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนเรื่องการควบคุมยาสูบสำหรับอาจารย์พยาบาล

แผนงานที่ 3 การสร้างสิ่งแวดล้อมให้ปลอดควันบุหรี่

โครงการที่ 3.1 การค้นหาและสร้างพยาบาลที่มีผลงานดีเด่นด้านการสร้างชุมชน/องค์กรปลอดบุหรี่ มีเป้าหมาย เพื่อเชิดชูเกียรติพยาบาล และบุคคลต้นแบบที่มีบทบาทสำคัญด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ และ

มีบทเรียนการดำเนินงานในการปรับเปลี่ยนค่านิยมทางสังคมของชุมชนและองค์กรเพื่อการไม่สูบบุหรี่ในบ้าน/ที่สาธารณะ เพื่อการขยายผลด้านการควบคุมยาสูบต่อไป

โครงการที่ 3.2 การสร้างสิ่งแวดล้อมปลอดบุหรี่ในสถานพินิจและทัณฑสถาน มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการควบคุมยาสูบและระบบบริการเลิกบุหรี่ในสถานพินิจและทัณฑสถานซึ่งเป็นบุคคลชายขอบที่ไม่ค่อยมีผู้คำนึงถึง ภาวะสุขภาพ โดยบูรณาการกับงานประจำเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการเลิกยาสูบทั้งสร้างระบบการพัฒนาให้สถานพินิจและทัณฑสถานเป็นเขตปลอดบุหรี่

แผนงานที่ 4 การสร้างเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาขีดความสามารถของพยาบาลในการดำเนินงานเพื่อควบคุมยาสูบ

โครงการที่ 4.1 การจัดการและเผยแพร่ความรู้ด้านการควบคุมยาสูบโดยพยาบาลสู่สังคม มีเป้าหมายเพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ความรู้ และกิจกรรมการดำเนินโครงการ เพื่อการควบคุมการบริโภคยาสูบ และการช่วยให้เลิกบุหรี่โดยพยาบาล ผ่านสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต และสื่ออื่นๆ การพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะบุคลากรในระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงการรวบรวมสมาชิกเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย

โครงการที่ 4.2 การขยายเครือข่ายการสร้างเสริมสมรรถนะของพยาบาลในแหล่งปฏิบัติให้มีความรู้ด้านการควบคุมยาสูบ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้พยาบาลในแหล่งฝึกปฏิบัติ มีความรู้ด้านการควบคุมยาสูบ และสามารถบูรณาการความรู้ การควบคุมยาสูบเข้ากับงานประจำ สามารถพัฒนาบริการสุขภาพด้านควบคุมยาสูบให้แก่ผู้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการที่ 4.3 การขยายภาคีเครือข่ายร่วม สร้างการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายแกนนำสหสาขาวิชาชีพปลอดบุหรี่ในระดับตำบลและหมู่บ้านด้านการควบคุมยาสูบ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับตำบลในทุกสาขาวิชาชีพ ให้มีความรู้ และสมรรถนะที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานตามแผนงานควบคุมยาสูบระดับตำบลและหมู่บ้านในจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ

แผนงานและโครงการภายใต้แผนงานเหล่านี้จะสามารถดำเนินการได้อย่างลุล่วง โดยการสนับสนุนด้านวิชาการและทักษะ ทั้งจากเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย และ เครือข่ายอื่นๆ ในการรณรงค์เพื่อสังคมไทยปลอดควันบุหรี่ อย่างไรก็ตาม พยาบาลเป็นบุคลากรวิชาชีพสุขภาพที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ตั้งแต่แรกเกิด จนถึงวัยชราของชีวิต การพัฒนาศักยภาพพยาบาล และการพัฒนากิจกรรมการพยาบาลเพื่อช่วยให้เลิกบุหรี่ให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำในทุกๆ กิจกรรมการพยาบาล จะสามารถช่วยให้สังคมไทย เป็นสังคมไร้ควันบุหรี่ได้ในอนาคต สำหรับผู้สนใจสมัครสมาชิกเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทยสามารถส่งใบสมัคร เพื่อรับทราบข้อมูล ข่าวสารของเครือข่ายพยาบาลฯ ได้ที่สำนักงานเครือข่ายพยาบาลฯ ณ สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

เอกสารอ้างอิง

เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ. (2557). แผนงานเครือข่ายพยาบาลขับเคลื่อนการควบคุมยาสูบ พ.ศ. 2557-2559. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง. (เอกสาร).

ใบสมัครสมาชิก
เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย
สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ

วันที่สมัคร ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

เลขที่สมาชิกสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ (ถ้ามี) .....

เลขที่ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาล (ถ้ามี) .....

ชื่อ ..... นามสกุล ..... อายุ .....

สถานที่ทำงาน .....

ที่อยู่ .....

โทรศัพท์ ..... โทรสาร .....

บ้านเลขที่ ..... ตรอก/ซอย ..... ถนน ..... ตำบล .....

อำเภอ/เขต ..... จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

โทรศัพท์ ..... โทรสาร .....

E-mail address .....

สถานที่ติดต่อสะดวก ☐ บ้าน ☐ ที่ทำงาน

ขอสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย

ลายเซ็นผู้สมัคร .....

วันที่ .....

ส่งใบสมัครทางไปรษณีย์ที่

เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย 21/2 ถนนรางน้ำ เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
 หรือ โทรสาร 02-245-0148 หรือ download จาก website: <http://tobaccofree.thainurse.org> และส่งทาง
 e-mail ที่ tobaccofree@thainurse.org